

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียน การเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีประเด็นที่ขอนำเสนอ ดังหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
2. ความหมายของการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. ความสำคัญของการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
4. แนวปฏิบัติในการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

จันทรานี สงวนนาม (2545 : 60-61) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้หรือที่เรียกว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการเรียนของผู้เรียนและวิธีการสอนของครู ซึ่งครูจะต้องสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์และศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง โดยมีครูเป็นผู้ควบคุมดูแล เป็นการฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักวิธีคิด วิธีการดำเนินชีวิตและมีทักษะในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้ การจัดการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรใหม่ จึงน่าจะมีหลักการและแนวปฏิบัติ ดังต่อไปนี้ คือ เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ ได้แสดงความคิดอย่างอิสระ สามารถสรุปและสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นได้จากข้อมูลที่มี นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ ครูเป็นเพียงแหล่งข้อมูลหนึ่งจากหลายๆแห่งและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน เน้นการปฏิบัติที่ควบคู่ไปกับหลักการและทฤษฎี เน้นวิธีการสอนจากการเรียนรู้หลาย ๆ รูปแบบ ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดมากกว่าการค้นหาคำตอบที่ตายตัวเพียงคำตอบเดียว ถือว่ากระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญมากกว่าเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียนมีข้อมูลเพียงพอที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ ใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้ร่วมกันและเรียนรู้ด้วยตนเอง

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 41-50) กล่าวว่า แนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการสอน ดังนี้

1. ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) มีมาตราที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนได้แก่

มาตรา 22 กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

มาตรา 30 กำหนดให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

มาตรา 66 กำหนดให้ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการศึกษา ชีคความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. แนวความคิดในการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางปัญญา ซึ่งเป็นแนวความคิดของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศวະสี ที่เห็นว่าการศึกษาที่ดีควรสร้างคนให้ฉลาดเป็นคนดีและมีความสุข ดังนั้น การเรียนรู้ควรให้บังเกิดผล 3 ประการ คือ 1) เกิดความรู้ที่รู้ความจริง 2) เกิดปัญหาที่เชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ได้ 3) เกิดจากจิตสำนึกจากความเข้าใจตัวเองที่สัมพันธ์กับสรรพสิ่งทั้งหลาย

3. แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด คือ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการ ส่งเสริมความสามารถในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีการเรียนรู้อย่างค้ำเนื่องหรือเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมการพัฒนาทุกด้านของผู้เรียนแต่ละคน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นกระบวนการคิด การปฏิบัติจริง และนำไปใช้ประโยชน์ที่ได้หรือมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ให้มากที่สุด

แนวคิดของ ฯพณฯ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 15-16) กล่าวว่า การคิดนอกกรอบของทฤษฎีปฏิรูปการศึกษาที่เคยเป็นมาในอดีต ไปไกลกว่าใครคาดคิดที่เรียกภาษาอังกฤษว่า Beyond education reform ซึ่งเหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศไทย แนวคิดที่ได้รับกับการกิจที่จะต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วนของกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์ผู้การปฏิบัติยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 3 ประการ ที่ได้มีการจัดประชุมสัมมนา ประกอบด้วย

1. การสร้างโอกาสทางการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เสมอภาคและเป็นธรรม จึงได้จัดทำแผนปฏิบัติการหลักในการดำเนินงาน เช่นการพัฒนาาระบบสารสนเทศที่มีความถูกต้องชัดเจนทันต่อเหตุการณ์ นำข้อมูลและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่เรียกว่า GIS (Geographical information system) มาใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เข้าถึงผู้เรียนทุกกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาส ขากจนและห่างไกลที่ต้องมีสถานศึกษารองรับที่ครอบคลุมและทั่วถึง

2. การพัฒนาการจัดการเกี่ยวกับคุณภาพการเรียนรู้ ซึ่งถือว่ามีความสำคัญและเป็นหัวใจของระบบการศึกษาทั้งหมดกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป้าหมายและแผนปฏิบัติงานที่สำคัญ

ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและมาตรฐานการเรียนรู้ การเพิ่มศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งในด้านมาตรฐานวิชาชีพและพัฒนาาระบบเงินเดือนและค่าตอบแทน

3. การเพิ่มมาตรฐานและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ ๆ ในด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ให้ทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว การเพิ่มขีดความสามารถในการวิจัย การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี การส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรทั้งในและต่างประเทศ

ทิศทางการทำงานของกระทรวงศึกษาธิการยุคใหม่จะมุ่งไปที่ผลสัมฤทธิ์เป็นหลักต้องสร้างบุคลากรของชาติให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความรู้มีความรับผิดชอบมีคุณธรรมจริยธรรม ทำงานกับใครก็ได้กระบวนการเรียนรู้จะเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา สนุกสนานได้ความรู้ที่เป็นสาระสำคัญมากขึ้น เด็ก ๆ ได้เล่นกีฬา ดนตรี ได้ทำกิจกรรมตามความต้องการและความสนใจ เด็กจะเรียนอย่างมีความสุข สามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ตามที่ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีได้คาดหวังเอาไว้ สิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้และกำลังจะเกิดขึ้น ผลผลิตเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในระบบเศรษฐกิจใหม่ ซึ่งเป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ จะเป็นการช่วยแก้ปัญหาสังคมของประเทศชาติของเรา ในระบบบูรณาการในอนาคต

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยการวางแผนพัฒนาและปฏิบัติตามแผนในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สร้างโอกาสทางการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงโดยเฉพาะกลุ่มด้วยโอกาสและเพิ่มมาตรการขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ พร้อมกับพัฒนาจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนและกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่ผู้เรียนได้จัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องความสนใจ ฝึกทักษะกระบวนการคิดเรียนรู้ประสบการณ์จริง รักการอ่าน ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม ผู้ปกครอง บุคคลในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ และรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ เพิ่มศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาในการ ส่งเสริมครูให้สามารถวิจัยในชั้นเรียน ใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และมาตรฐานวิชาชีพพัฒนาาระบบเงินเดือนและค่าตอบแทน

1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้

สุชิน เหมะรักษ์ (2544 : 2) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ในประเทศไทยว่า ทฤษฎี Construction มีสาระสำคัญว่าผู้เรียนเป็นฝ่ายสร้างความรู้ขึ้นด้วยตนเอง มิใช่ได้มาจากครูและในการสร้างความรู้นั้น ผู้เรียนจะต้องลงมือสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมา

วุฒิชัย ประสารสอย (2545 : 12-19) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้จัดได้ว่าเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลที่อาจจะเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ หลายสถานการณ์ สรุปได้ว่าการเรียนรู้

มี 2 ลักษณะ คือ 1) การเรียนรู้ด้วยตนเองโดยไม่มีครูสอน เป็นการเรียนรู้จากสัญชาตญาณ มีการจัดระเบียบประสบการณ์และประมวลประสบการณ์ เป็นความรู้ใหม่ มีความสามารถในการวิเคราะห์
2) การเรียนรู้ที่ต้องมีการสอนซึ่งเป็นกระบวนการที่เป็นระบบสร้างประสบการณ์เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ให้เกิดการเรียนรู้ วิธีการเชิงระบบ (System approach) กระบวนการจะเป็นตัวกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ รวมกันเป็นระบบ ระบบหนึ่ง ๆ ย่อมจะมีจุดมุ่งหมาย มีสิ่งต่าง ๆ ที่จะป้อนเข้าไป (Input) มีทรัพยากร (Resources) และภายใต้การควบคุมหรืออิทธิพล (Supra system) และในกรณีเพื่อความอยู่รอดของระบบใดระบบหนึ่ง ระบบนั้นจะต้องผลิตผลผลิต (Output) ให้สอดคล้องกับความต้องการของอภีระบบด้วย

พรณี ช. เจนจิต (2545 : 103-104) กล่าวว่า บรูเนอร์ได้เสนอว่าในการจัดการศึกษานั้น ควรที่จะได้คำนึงทฤษฎีพัฒนาการว่าเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่าง ทฤษฎีความรู้และทฤษฎีการสอน ซึ่งหมายความว่า ทฤษฎีพัฒนาการจะเป็นตัวกำหนดเนื้อหา (Knowledge) และวิธีการสอน (Instruction) ในการที่จะนำเนื้อหาไปสอนเด็กนั้นควรจะได้พิจารณาว่าในขณะนั้นเด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับใดมีความสามารถเพียงใด เราก็ปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับความสามารถของเด็ก ที่จะเรียนหรือที่จะรับรู้ได้ โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมกับเด็กในวัยนั้น เราก็สามารถสอนให้เด็กเกิดความพร้อมได้ โดยไม่ต้องรอ ดังที่บรูเนอร์ได้กล่าวว่า “เราจะสามารถสอนวิชาใด ๆ ก็ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมให้กับเด็กคนใด คนหนึ่งในระดับอายุใดก็ได้”

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 44-49) ได้กล่าวว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด ได้มีผู้คิดค้นรูปแบบการเรียนการสอนที่คำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญมาก่อนที่จะมีการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้กันได้ดีในการปฏิรูปการเรียนรู้และมีรูปแบบเกิดขึ้นภายหลัง คือ

1. รูปแบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบ ประสาน 5 แนวคิดหลัก (CIPPA Model) ของรองศาสตราจารย์ ชีพนา เขมมณี ซึ่งมีแนวคิด ดังนี้คือ 1) ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ให้ตนเอง (Construct) 2) ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว 3) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางกาย (Physical participation) โดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ 4) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะกระบวนการ (Process learning) 5) ให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ (Application) ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย

2. รูปแบบการทำโครงการ (Project) เป็นรูปแบบที่ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทำงาน เหมือนกับในชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง สามารถพัฒนาผู้เรียนได้รอบด้านผู้เรียนจะใช้กระบวนการหลายอย่างในการสืบค้นคำตอบหรือหาข้อสรุป

3. รูปแบบทักษะกระบวนการตามแนวความคิดของ โกวิท ปรเวลาพฤกษ์ (กมล ภูประเสริฐ. 2545 : 49) ได้กล่าวไว้ในหนังสือการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ซึ่งมองเห็น

ปัญหาในการมุ่งเน้นพัฒนาวิชาการ แทนที่จะพัฒนาโดยเฉพาะในระดับพื้นฐาน ทั้งนี้เพราะการกำหนดเป้าหมายของการศึกษา มักกำหนดในเรื่องของความสามารถที่ติดกับวิชา ผู้สอนจึงไม่ได้มองเลยไปถึงการนำความรู้ไปใช้พัฒนาคน ความสามารถพื้นฐาน ประกอบด้วย ความสามารถคิดวิเคราะห์หรืออย่างมีวิจารณ์ญาณ ความสามารถในการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์และความสามารถในการปรับให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง

จากทฤษฎี แนวความคิดข้างต้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนรู้จะมี 2 แนวทาง คือ

1. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองโดยไม่มีครูสอน ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม มีการจัดระเบียบประสบการณ์และประมวลประสบการณ์เป็นความรู้ใหม่และผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ได้
2. การเรียนรู้ที่เกิดจากการสอนที่เป็นระบบ ก่อนสอนจะต้องพิจารณาว่าผู้เรียนมีพัฒนาอยู่ในระดับใดและระบบจะต้องมีจุดมุ่งหมายและมีสิ่งป้อนเข้าไป (Input) มีทรัพยากรภายใต้การควบคุม (Supra system) และจะต้องมีผลผลิต (Output) ผู้เรียนจะนำไปประยุกต์ใช้ได้ต่อไป

2. ความหมายของการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

นักวิชาการและหน่วยงานหลายแห่งได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไว้หลายแนว ดังนี้

การพัฒนาจากหนังสือพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 779)

“การพัฒนา” หมายถึง การทำให้เจริญ

กระบวนการเรียนรู้

สมสนิท นามราช (2545 : 5-6) ได้กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนการสอน ต้องจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมศักยภาพ ความเก่งความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคลโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถ ทั้งด้านความรู้ จิตใจ อารมณ์ และทักษะต่าง ๆ ทั้งความฉลาดทางสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ ผู้เรียนจึงควรได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง จากสิ่งแวดล้อม จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย จากการทดลอง จากการปฏิบัติจริง จากการแนะนำ จากการค้นคว้า เป็นต้น

ศรีอรุณ เกาสายพันธ์ (2545 : 9) กล่าวว่า การพัฒนาวิธีการสอน พยายามศึกษาค้นคว้าทดลองหาวิธีการสอนที่จะพัฒนานักเรียน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง

จันทร์ณี สงวนนาม (2545 : 61-62) กล่าวว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้หรือที่เรียกว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการเรียนของผู้เรียนและวิธีการสอนของครู ซึ่งครูจะต้องสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้ควบคุมดูแล เน้นการฝึกปฏิบัติ ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักวิธีคิดวิธีดำเนินชีวิตและมีทักษะในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้

ทัศนีย์ พันธุ์กาหลง (2545 : 6) กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูทำหน้าที่เสนอแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ของชุมชนสิ่งแวดล้อม และองค์ความรู้ของนักเรียน ประกอบการวางแผนการเรียนรู้ ให้นักเรียนได้พิจารณา กำหนดกรอบเรียนรู้ร่วมกันและเผาคอยกระตุ้นให้คิด ให้คำปรึกษา แนะนำให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามกรอบการเรียนรู้ที่ตกลงกันได้ ครูจะนำข้อตกลงการเรียนรู้กับนักเรียนในช่วงต้นของแต่ละภาคเรียน โดยจะทำการวิเคราะห์หลักสูตรที่ประกอบด้วยประเด็น จุดประสงค์และ กิจกรรมการเรียนรู้แล้วนำไปหารือกับนักเรียน เพื่อให้เห็นภาพรวมร่วมกันเสียก่อน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยครูได้จัดบรรยากาศ ประกอบการเรียนรู้กับแหล่งเรียนรู้โดยรอบแล้วกำหนดกรอบความคิด

ปราณี ประสีตะเตสัง (2544 : 8) กล่าวว่า การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง บทบาทใหม่ของครู คือ การสอนวิหาคความรู้ในโลกแห่งความรู้อันมหาศาล นอกจากการสอนวิชาเป็นหลัก ดังนั้นนอกจากครูจะต้องเป็นผู้รอบรู้ในเรื่องเนื้อหาวิชาแล้ว ครูยังต้องแตกฉานในทักษะและวิหาคความรู้สมัยใหม่ เป็นผู้มีหูตากว้างขวาง เป็นนักจิตวิทยาชั้นดีสามารถกระตุ้นความใฝ่รู้และสร้างคุณธรรมสำนึก

กนกวัฒน์ ศรีกล้า (2545 : 21) กล่าวว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (มาตรา 22) และให้เป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากการศึกษาดำรงและเอกสารที่เกี่ยวข้องข้างต้น พบว่า กระบวนการเรียนรู้ นั้น หมายถึง การที่นำครู นักเรียนและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเป็นวัตถุดิบมาผ่านกระบวนการแล้วผลิตผลที่ออกมาคือผู้เรียนที่เป็นคนดี เป็นคนเก่งและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จะเห็นได้จาก กระบวนการที่ดีของครูจะต้องเป็นนักจิตวิทยาชั้นดี สามารถกระตุ้นความใฝ่รู้ ใฝ่เรียนและสร้างคุณภาพ เป็นผู้ที่มีความรู้แตกฉาน มีทักษะและความรู้ใหม่ เป็นผู้มีหู ตา กว้างขวาง หาวิหาคความรู้ที่นอกเหนือจากการสอนวิชาเป็นหลัก สามารถวิเคราะห์หลักสูตร กำหนดจุดประสงค์และวางแผนการสอน เผาคอยกระตุ้นให้คิด ให้คำปรึกษาและร่วมกันกำหนดกรอบความคิด เสนอแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับองค์ความรู้สากล ชุมชนและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้ควบคุมดูแลและฝึกปฏิบัติสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ พยายามค้นคว้าหาวิธีการที่จะพัฒนานักเรียน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ จัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมศักยภาพ ความเก่ง เน้นผู้เรียนเป็นรายบุคคล ส่วนผู้เรียนนั้น จะศึกษาจากสภาพจริง มีประสบการณ์ ในการเรียนรู้ด้วยตนเองรู้จักวิเคราะห์วิถีดำเนินชีวิตและมีทักษะในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้จากธรรมชาติ และเรียนรู้แบบบูรณาการ

3. ความสำคัญของการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้จัดการศึกษาของไทยมีระบบโครงสร้าง กระบวนการจัดการศึกษาที่มีเอกภาพเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจดังปรากฏในมาตรา 39 ดังนี้

“มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงมีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง”

การกระจายอำนาจเพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัวมีอิสระภาพในการบริหารจัดการก็ต้องดำเนินการไปตามหลักของการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและเพื่อความเข้มแข็งของสถานศึกษา รัฐจึงให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล ซึ่งได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ในมาตรา 35 ดังนี้

“มาตรา 35 สถานศึกษา ที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมาตรา 34(2) เฉพาะที่เป็นโรงเรียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล เมื่อยุบเลิกสถานศึกษาตามวรรคหนึ่งให้ความเป็นนิติบุคคลสิ้นสุดลง”

ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของสำนักนายกรัฐมนตรีจึงต้องนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ธรรมมาภิบาล” มาบูรณาการในการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนที่เป็นนิติบุคคลด้วยหลักการ ดังนี้ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ และ 6) หลักความคุ้มค่า

หลักธรรมมาภิบาลที่บูรณาการเข้ากับการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ได้แก่ การดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป เป้าหมายในการจัดการศึกษาคือ ทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่งและมีความสุข

แนวปฏิบัติในการดำเนินงานด้านวิชาการ ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

1. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การส่งเสริมให้รักการอ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่าง ๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ กิจกรรม ทั้งนี้โดยจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือ

เครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

3. จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่าง ๆ โดยเน้นการนิเทศที่ร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เช่น นิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันหรือแบบอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

4. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

จากแนวทางข้างต้น จะเห็นว่ายังขาดขั้นตอนหรือแนวปฏิบัติที่เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ชัดเจน ที่ตรงกับความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงควรหาแนวทางปฏิบัติที่มีความเหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้

4. แนวปฏิบัติในการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 2-4) กล่าวว่า ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 กำหนดว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ”

การที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่ต้องคำนึงถึงนักเรียนหรือผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งมีความแตกต่างกัน และสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้ซึ่งการพัฒนานั้นแต่ละคนย่อมไม่เท่ากันและไม่เหมือนกัน บางคนเรียนรู้ทางวิชาการได้ดี แต่บางคนมีพรสวรรค์และทักษะทางด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ หรืออื่น ๆ ถ้าครูทราบและมีข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูจะสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงตามความรู้ ความสามารถ ทักษะ และพรสวรรค์ของผู้เรียนแต่ละคน พร้อมกับจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มศักยภาพของแต่ละคน ผู้เรียน ผู้สอนมีความเข้าใจตรงกัน พร้อมและพากันเรียนรู้ไปตามที่แต่ละคนชอบและถนัด ผู้เรียนก็มีความสุขในการเรียน ผู้สอนก็มีความสุขในการสอน หมายความว่าเราคนไทยได้รับการพัฒนาไปสู่การเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ

กระบวนการเรียนการสอนแต่เดิมเรานั้นเนื้อหาและข้อมูลเป็นสำคัญ ครูพยายามค้นคว้าเนื้อหา สาระ ข้อมูลต่างๆ ไปให้นักเรียน นักเรียนก็เรียนด้วยการท่องจำเป็นส่วนใหญ่ การสร้างกระบวนการคิด กระบวนการสร้างความเข้าใจในรากฐานของแต่ละเรื่องมีน้อยมาก โรงเรียนแต่ละโรงเรียนแข่งขันกัน ลูกศิษย์ของใครสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้มากก็ถือว่าครูผู้สอนประสบความสำเร็จ ผู้แต่งตำราเรียนพยายามบรรจุเนื้อหา สาระ ข้อมูลต่าง ๆ ไว้จำนวนมากโดยคิดว่าผู้เรียนจะ

ต้องนำไปสอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัยได้ หนังสือเรียนส่วนใหญ่เป็นไปตามที่กล่าวมาแล้ว คือ ครูผู้สอนยึดหนังสือเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนเป็นหลักในการสอนเมื่อสอนจบเล่มก็ถือว่าสอนจบหลักสูตรในวิชานั้น ๆ ครูไม่ได้พิจารณาหลักสูตรแต่ละรายวิชาอย่างแท้จริงว่ามีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์อย่างไร และยังกล่าวอ้างว่าส่วนใหญ่ก็เติบโตมาด้วยการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าวมานี้ แต่ยังไม่ประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้เป็นอย่างดี จึงเข้าใจว่าการสอนแบบท่องจำก็ได้อยู่แล้ว โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดครู โดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ในชนบทห่างไกลจะประสบปัญหาการขาดครูเกือบทั้งหมด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 7) ได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาดังกล่าวที่เป็นไปได้ มี 2 แนวทาง คือ

1. ปรับปรุงหลักสูตร โดยกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรให้มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของแต่ละรายวิชา ไม่มุ่งเน้นเนื้อหาสาระข้อมูล แต่มุ่งการสร้างองค์ความรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการคิดในแต่ละเรื่อง ถ้าโครงสร้างหลักสูตรกำหนดแต่ความคิดรวบยอดและหลักการ เวลาที่จะใช้เรียนก็ไม่จำเป็นต้องมาก เพราะโครงสร้างหลักสูตรมิได้มุ่งเนื้อหาสาระข้อมูล รายละเอียด แต่หลักสูตรกำหนดแก่นแท้ของแต่ละกลุ่มสาระวิชานั้น รวมทั้งการอธิบายมาตรฐานให้เห็นระดับคุณภาพ เพื่อแสดงเจตนาในกระบวนการคิด กระบวนการเรียน มากกว่าเนื้อหา ผู้เรียนก็จะสร้างความรู้ได้

2. การปรับปรุงการสอนของครู สร้างวัฒนธรรมการสอนใหม่ให้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจริง ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 34-35) ได้เสนอแนวทางการปฏิบัติในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่าง ๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระกิจกรรม ทั้งนี้โดยจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่าย ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นมามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

3. จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่าง ๆ โดยเน้นการนิเทศที่ร่วมมือช่วยเหลือกับแบบกัลยาณมิตร เช่น การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันหรือแบบอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

4. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 59) ได้เสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1. กำหนดนโยบาย
2. กำหนดความต้องการจำเป็น
3. จัดทำแผนโครงการ
4. พัฒนาบุคลากร โดยสร้างเจตคติ พัฒนาความรู้ความเข้าใจและทักษะการปฏิบัติจริง
5. จัดระบบนิเทศภายใน โดย นิเทศ กำกับ ติดตาม เสริมสร้างขวัญกำลังใจ
6. ประเมินผลการปฏิบัติงาน จากโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 15) ได้เสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ดังนี้ คือ เพิ่มศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งในด้านมาตรฐานวิชาชีพและการพัฒนาระบบเงินเดือน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 3) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ คือ ปรับปรุงการสอนของครู สร้างวัฒนธรรมการสอนใหม่ ให้นั้นผู้เรียนเป็นสำคัญจริงๆ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 3-5) เรื่องการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ระดับปฐมวัยมุ่งเพื่อเตรียมความพร้อมและพัฒนาผู้เรียน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ระดับการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนา ให้อ่านออกเขียนได้ รวมทั้งภาษาอังกฤษ การคิดคำนวณเป็น รู้จักใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ มีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ไทย มีคุณธรรมจริยธรรม มีความสามารถเบื้องต้น ทางดนตรีและกีฬาและมีวิชาชีพจำเป็นสำหรับผู้ที่ไม่ประสงค์จะเรียนต่อ

2. การพัฒนาครู จัดให้มีการพัฒนาครู โดยให้โอกาสครูได้พัฒนาตนเองและได้มีโอกาสศึกษาอบรมหรือดูงานเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนใหม่ๆ ครูจะต้องสอนด้วยวิธีการที่ทันสมัยอาจเรียนรู้ไปกับผู้เรียน การจัดให้มีการพัฒนาครู ถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะหากครู

ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จะทำให้คุณภาพการสอนไม่มีประสิทธิภาพ จะต้องให้โอกาสครู ได้พัฒนาตนเองและได้มีโอกาสศึกษา ฝึกอบรมหรือดูงานเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการเรียน การสอนใหม่ ครูจะต้องสอนด้วยวิธีการที่ทันสมัยอาจเรียนรู้ไปกับผู้เรียน เช่นการใช้ Computer เพื่อ การเรียนการสอน การฝึกอบรมภาษาต่างประเทศ

3. วิธีการสอนของครู การจัดการเรียนการสอน ครูจะต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและฝึกผู้เรียนให้ซักถาม ได้ตอบ อภิปราย แสดงความคิดเห็น ทั้งนี้ต้องเข้าใจว่าผู้เรียน มีความถนัด ความสนใจและความสามารถที่แตกต่างกัน การเรียนการสอน ต้องสอนให้เกิดความ เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มสาระต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ เกิดความรู้และปัญญา

4. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน จัดให้มีสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วย การเรียนการสอนของครู และให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงทั้งในห้องทดลอง หรือภายนอกห้องเรียน รวมทั้งจัดให้มีการรวบรวมแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับครูและผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า และอ้างอิง

5. การพัฒนาเครือข่าย จัดให้มีเครือข่ายทางวิชาการระหว่างสถานศึกษา เขตพื้นที่ การศึกษาและท้องถิ่นเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียน การสอน จัดให้มีการหมุนเวียนครูและมีการใช้วิทยากรท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

อำภา บุญช่วย (2533 : 10-14) ได้เสนอแนะกระบวนการบริหารงานวิชาการ สำหรับ สถานศึกษาไว้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ

สภาพปัจจุบัน หมายถึง สภาพความเป็นจริงที่กำลังเป็นอยู่ หรือดำเนินอยู่ในขณะนั้น

สภาพปัญหา หมายถึง สภาพแตกต่างของสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หรือผลที่ปรากฏและ สิ่งที่ต้องการให้เป็น หรือเป้าหมาย

ความต้องการ หมายถึง แนวโน้มที่จะไปถึงจุดหมายที่พึงปรารถนา ตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้

ดังนั้น การศึกษาสภาพทั้ง 3 อย่างนี้ อาจทำได้ในเรื่องต่อไปนี้ 1) ข้อมูลต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ยอดรวมแสดงผลการสอบรายปี สถิติการมาเรียนของนักเรียน จำนวน และอัตราการเข้าชั้นของนักเรียน สื่อการเรียนการสอนประจำห้องเรียน จำนวนและประเภทสื่อใน ห้องสมุด การนิเทศภายใน การสอนซ่อมเสริม โครงการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมงานวิชาการ 2) ข้อมูลที่เป็นข้อกำหนดที่ต้องยึดเป็นแนวทางเช่น แผนการศึกษาชาติ หลักสูตร เอกสารหลักสูตร หนังสือ แบบเรียน ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเรื่อง การประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตร

นโยบายของกรมและกระทรวงและมติของคณะรัฐมนตรี ส่วนวิธีการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการ มีวิธีศึกษาได้หลายอย่าง ดังนี้ 1) ศึกษาโดยวิธีการประเมินความต้องการ มี 4 ขั้นตอน คือ สำรวจสิ่งที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบให้แน่ชัดว่าปัญหาคืออะไร หมายมาตรฐานและคุณค่า ว่าถึงนั้นควรเป็นเช่นไร บันทึกรายการของความต้องการที่แตกต่างกันของสิ่งนั้น ๆ 2) ศึกษาโดยวิธีวิจัย เป็นกระบวนการเสาะแสวงหาความรู้จากปัญหาที่ชัดเจนอย่างมีระบบโดยอาศัยวิธีทางวิทยาศาสตร์ ถ้าใช้วิธีการศึกษาโดยวิธีวิจัย คงจะต้องศึกษาเรื่องกระบวนการวิจัยโดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง 3) ศึกษาโดยการใช้สื่อและเครื่องมือต่าง ๆ เช่น เครื่องมือการประเมินคุณภาพการศึกษา ที่หน่วยงานจัดทำขึ้น 4) ศึกษาโดยการสัมมนาเพื่อค้นหาปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การวางแผนล่วงหน้าอย่างมีระบบ รอบคอบมีขั้นตอนย่อม ทำให้งานนั้น ๆ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องยึดการวางแผนเป็นหัวใจ ของการปฏิบัติงาน เมื่อได้เตรียมการแล้ว ผู้บริหารต้องจัดให้มีการวางแผนงานโดยปฏิบัติ ดังนี้

1. จัดทำแผนงานและโครงการวิชาการประจำปีเพื่อให้การวางแผนงานสำเร็จลุล่วงไป ด้วยดี ผู้บริหารโรงเรียนต้องให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตั้งแต่ต้น เพื่อทุกคนจะได้มีความสำนึกในความเป็นเจ้าของหน่วยงาน

2. การจัดปฏิทินปฏิบัติงาน ในรอบปีการศึกษาหนึ่ง ๆ มีกิจกรรมหลายอย่างที่โรงเรียน ต้องปฏิบัติ การจัดให้มีการทำปฏิทินงานให้ชัดเจนว่า วันใด เดือนใด จะประกอบกิจกรรมอะไร ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องเตือนความจำของผู้รับผิดชอบให้ปฏิบัติงานให้เสร็จตามเวลา

3. การจัดทำแผนการสอน ผู้บริหาร โรงเรียนควรจะควบคุม ติดตามการปฏิบัติการสอน ของครูให้เป็นไปตามเนื้อหาและกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในคู่มือและแผนการสอน

4. การจัดการการสอน ผู้บริหาร โรงเรียนควรมอบให้ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและคณะทำงาน เป็นผู้จัดทำตารางสอน โดยผู้บริหารคอยควบคุมดูแลให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การจัดทำตารางสอน

5. การจัดครูเข้าสอน ผู้บริหาร โรงเรียนควรคำนึงถึงความต้องการและความถนัดของครู

6. การจัดนักเรียนเข้าชั้นเรียน ผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจในการจัดนักเรียนเข้า

ชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินตามแผน

ในขั้นนี้ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องดำเนินการตามแผนงานวิชาการ ดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบการเตรียมการสอนหรือบันทึกการสอน

2. ให้ครูปฏิบัติการสอนตรงตามเวลา

3. ควบคุม กำกับ ติดตาม และนิเทศให้ครูดำเนินการเรียนการสอนเป็นไปตามแผนการสอนหรือคู่มือครู

4. จัดครูเข้าสอนแทนในกรณีที่ครูไม่มาปฏิบัติการสอน
 5. ควบคุม ดูแลให้ครูจัดซ่อมเสริมนักเรียน
 6. สนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
 7. ควบคุม ติดตาม ให้ครูที่รับผิดชอบงานเป็นไปตามปฏิทินปฏิบัติงาน
- ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล

การประเมินผลงานวิชาการเป็นสิ่งจำเป็นเพราะจะทำให้ทราบว่า การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่จะได้หาทางปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป ในเรื่องการประเมินผลทางวิชาการผู้บริหาร โรงเรียนควรมีบทบาทและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลการเรียนของนักเรียน มีแนวปฏิบัติ เช่น
 - 1.1 จัดหาเครื่องมือการประเมินผลทุกชนิด เพื่อให้ครูสะดวกในการใช้
 - 1.2 ส่งเสริมให้ครูประเมินผลการเรียนของนักเรียนสม่ำเสมอ เพื่อมุ่งปรับปรุง

การเรียนการสอนเป็นสำคัญ

1.3 รับฟังปัญหาในการประเมินผลการเรียนเพื่อจะได้แนะนำ ช่วยเหลือ และให้การนิเทศในลักษณะต่างๆ

- 1.4 จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการเรียน เพื่อให้ครูใช้สอนซ่อมเสริมแก่นักเรียน
- 1.5 ประสานสัมพันธ์กับทางผู้ปกครองนักเรียน เพื่อรายงานความก้าวหน้าของ

นักเรียนและเพื่อหาทางร่วมมือกันพัฒนาเด็ก

1.6 ประเมินผลความก้าวหน้าทางวิชาการของโรงเรียนแล้วนำผลมาเปรียบเทียบกับปีก่อนเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นตลอดเวลา

2. การประเมินผลโครงการวิชาการของโรงเรียนมีแนวปฏิบัติ ได้แก่
 - 2.1 เป็นผู้ริเริ่มและส่งเสริมการจัดทำโครงการวิชาการของโรงเรียน
 - 2.2 เป็นผู้ริเริ่มและประเมินความสำคัญของโครงการร่วมกับครู
 - 2.3 ติดตามและช่วยเหลือการดำเนินการตามโครงการ
 - 2.4 ให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานของโครงการ
 - 2.5 เป็นผู้ประเมินหรือแต่งตั้งคณะทำงานประเมินผลโครงการ
 - 2.6 เป็นผู้ตรวจสอบและตัดสินใจในการปรับปรุงการปฏิบัติงานหรือจัดทำโครงการ

ต่อเนื่อง

- 2.7 เผยแพร่ผลที่ได้จากโครงการ

3. การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูมีแนวปฏิบัติ เช่น

3.1 สังเกตพฤติกรรมการสอนของครู

3.2 ตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของครูโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น สังเกตความก้าวหน้าของเด็ก ตรวจสอบจากผลงานของเด็ก

3.3 รับฟังข้อมูลจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครู

3.4 จัดประชุมประเมินผลงานของครู

3.5 สรุปผลจากการประเมินการทำงานโครงการวิชาการที่ได้รับมอบหมาย

3.6 ทำการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2546 : 103) ได้เสนอแนวทางไว้ ดังนี้

1. ครูจะต้องสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์หาคำตอบด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้ควบคุมดูแล

3. ฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. รู้จักวิธีคิด วิธีดำเนินชีวิตและมีทักษะในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้

ศูนย์ปฏิบัติการวิทยาศาสตร์การพัฒนาศึกษา (Southwest Education

Development Laboratory. 1991 : Online) ได้เสนอแนวทางไว้ ดังนี้ คือ

1. สนับสนุนให้ครูปรับปรุงวิธีการสอน

2. จัดสาระ วิธีการและอุปกรณ์เป็นสิ่งสำคัญที่สุด

3. ดำเนินการนิเทศการเรียนการสอน

4. เตรียมข้อมูลป้อนกลับ เกี่ยวกับวิธีการสอน

5. ใช้ข้อมูลเป็นจุดรวมความสนใจในการปรับปรุงวิธีการสอนให้นักเรียนได้รับความสำเร็จมากที่สุด

6. ใช้ข้อมูลและความสามารถตัดสินใจพัฒนากิจกรรมโดยการพัฒนาวิธีการสอนของ

ครู

ครู

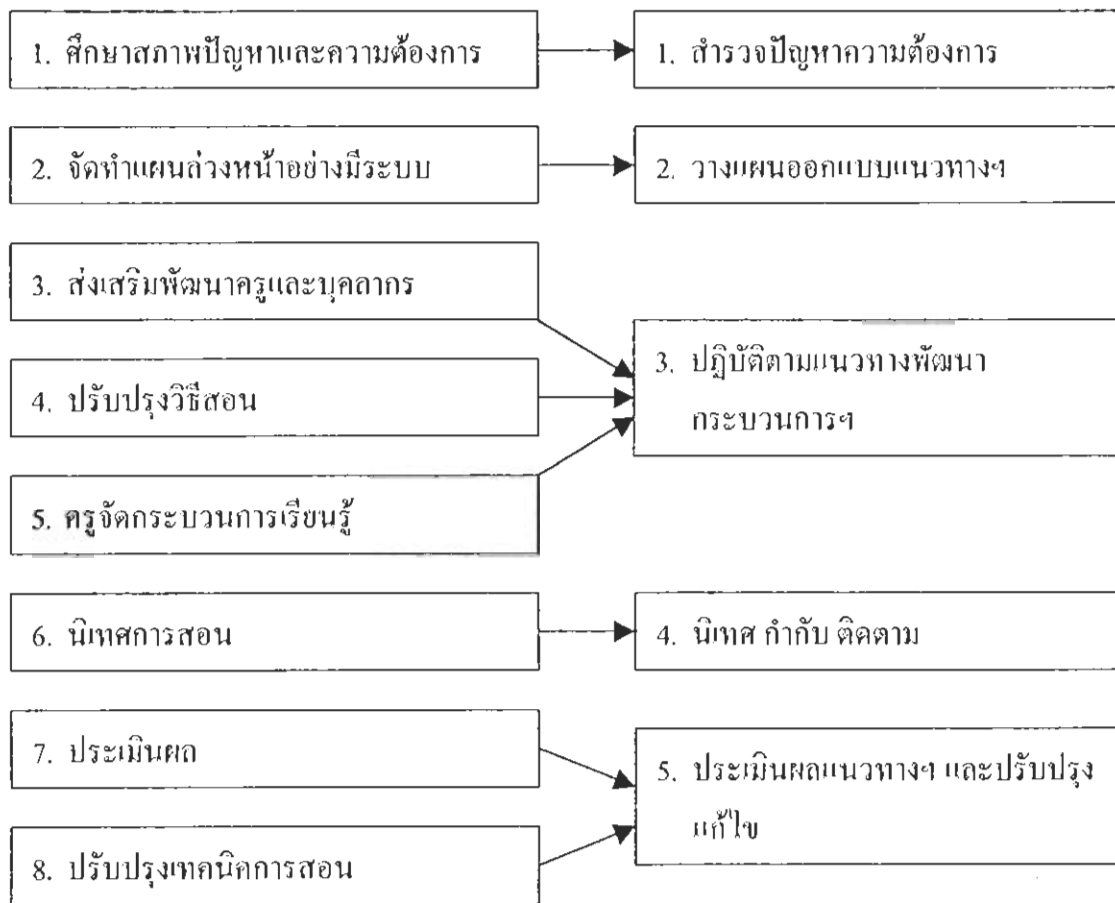
จากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปแนวทางในการปฏิบัติ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดังตาราง 1

จากตารางข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปเพื่อใช้เป็นกรอบแนวความคิดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ตามวิธีการและลักษณะของ กิจกรรม โดยจัดลำดับการดำเนินกิจกรรมได้ 8 ลักษณะ ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
2. จัดทำแผนงานล่วงหน้าอย่างมีระบบ มีขั้นตอน
3. ส่งเสริมให้พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้พัฒนาความรู้ความเข้าใจ ทักษะการปฏิบัติจริง
4. ปรับปรุงวิธีสอน ต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน
6. จัดให้มีการนิเทศการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่างๆ กำกับ ติดตามและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ
7. ประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ครูผู้สอนและผู้เรียน
8. ให้มีข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับวิธีสอนเพื่อปรับปรุงเทคนิคการสอน

จากแนวทางทั้ง 8 ลักษณะ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขั้นตอนการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของหน่วยงานและนักวิชาการแล้วพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของขั้นตอนและกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำไปปฏิบัติใกล้เคียงกันมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย ผู้วิจัยได้นำมาพิจารณาเรียกชื่อใหม่เป็นขั้นตอนใหม่ที่มีความชัดเจนขึ้นให้เหมาะสมและใช้เป็นกรอบความคิดในการวิจัย เรื่องการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา 5 ขั้นตอน ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 การสังเคราะห์แนวทาง เพื่อให้มีความชัดเจนและเหมาะสม

1. สำรวจปัญหาปัญหาความต้องการ โดยวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุและความต้องการเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ใช้เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิจัย

2. การวางแผนออกแบบแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยร่วมกันพิจารณาหาแนวทางที่จะแก้ไขสาเหตุของปัญหาและความต้องการ เลือกแนวทางที่ดีที่สุดแก้ไขปัญหา กำหนดนโยบาย จัดทำแผนพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประชุมชี้แจงบุคคลที่เกี่ยวข้อง

3. ปฏิบัติการตามแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนดไว้โดยใช้เทคนิคการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา จัดแหล่งเรียนรู้ให้ครูได้ศึกษาและพัฒนาตนเอง ให้ครูศึกษาดูงานเพิ่มเติม เกี่ยวกับกระบวนการสอนใหม่ ๆ ส่งเสริมให้ครูศึกษาต่อหรือฝึกอบรม ประเมินความก้าวหน้าการปฏิบัติงานและปรับปรุงงาน เพิ่มศักยภาพในด้านมาตรฐานวิชาชีพและพัฒนาความชำนาญและเทคนิคการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

โดยชี้ให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้

4. การนิเทศ กำกับ ติดตาม โดยศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ วางแผน กำหนดการนิเทศการสอนของครู กำหนดการนิเทศที่เหมาะสมและหลากหลาย ปฏิบัติการนิเทศทางตรงและทางอ้อมและประเมินผล รายงานผลการนิเทศทั้งก่อนการนิเทศ ระหว่างการนิเทศ และสิ้นสุดการนิเทศ

5. ประเมินผลแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และปรับปรุงแก้ไขโดยการ ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูผู้สอน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างผลการเรียนรู้ของผู้เรียนกับพฤติกรรมการสอนของครู ใช้ข้อมูลในการประเมินผล มาตัดสินใจในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และรายงานผลการประเมิน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2543 : 5-17) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบหรือแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข ระดับประถมศึกษา” สรุปผลการวิจัยได้ 2 ประเด็น คือ

สรุปผลการวิจัยได้ 2 ประเด็น คือ

1. รูปแบบ/แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข
2. ผลการนำรูปแบบไปใช้จัดกระบวนการเรียนรู้

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. รูปแบบ/แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะ ดี เก่ง และมีสุข

รูปแบบหรือแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษาเป็นรูปแบบหรือแนวทางที่ครูผู้สอนสามารถไปวางแผนการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนทุกชั้นและทุกกลุ่มประสบการณ์ นอกจากนั้นการจัดกิจกรรมตามรูปแบบนี้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้เรียน ซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน พัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นคนดี เก่ง และเรียนอย่างมีความสุข / สมองซึ้งซึ้งและซึ้งซึ้งได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆกัน รายละเอียดการวางแผนการจัดกิจกรรมมีขั้นตอน ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนแรกที่ครูผู้สอนจะต้องดำเนินการเพื่อจะได้มองเห็นภาพหรือเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความคิดและเนื้อหาที่นักเรียนจะเรียน

1.2 การวิเคราะห์ประเด็นการเรียนรู้ เป็นการนำเรื่องที่ได้จากการวิเคราะห์ การเรียนรู้มาวิเคราะห์ต่อเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมในการวิเคราะห์ครูและนักเรียนอาจะร่วมกันโดยใช้หลักการของการเขียนแผนผัง (WEB)

1.3 การกำหนดสาระสำคัญเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้และการวิเคราะห์ประเด็นการเรียนรู้มาเขียนโดยเขียนเฉพาะประเด็นหลัก ประเด็นรองและเนื้อหาที่ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้

1.4 การกำหนดศักยภาพที่ต้องการพัฒนา หมายถึง ผลการเรียนรู้หรือพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนหลังการเรียนตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ศักยภาพที่ต้องการพัฒนาหรือเน้นในการเรียนการสอน คือ มุ่งให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

1.5 การวางแผนจัดกิจกรรม แบ่งออกเป็น

1.5.1 แบบบูรณาการเป็นการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บูรณาการกับกลุ่มประสบการณ์หรือวิชาอื่น เท่าที่บูรณาการได้

1.5.2 ตามแนววัฏจักรการเรียนรู้เป็นการวางแผนและลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการสอน มี 4 ขั้นตอน คือ 1) การบูรณาการประสบการณ์เข้ากับตนเอง 2) สร้างความคิดรวบยอด 3) การปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะและการสร้างชิ้นงาน 4) ชื่นชมผลงานและการประยุกต์สู่อนาคต

ผลความสำเร็จของการจัดกระบวนการเรียนรู้

1. ด้านครูผู้สอน มีดังนี้คือ มีความเข้าใจหลักสูตรมากยิ่งขึ้น มีการวางแผนการเรียนร่วมกับนักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น เปลี่ยนพฤติกรรมการสอนแบบครูผู้สอนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มาเป็นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มีการนำเทคนิคการประเมินผลตามสภาพจริงมาใช้ มีเวลาว่างมากขึ้น มีความอดทนมากขึ้นในการจะดูความเปลี่ยนแปลงของนักเรียน

2. ด้านผู้เรียน มีดังนี้คือ ได้รับการพัฒนาครบทุกด้านและเต็มตามศักยภาพ หยุคเรียนน้อยลง สามารถสร้างสรรค์ชิ้นงานได้เองตามศักยภาพ มีอิสระที่จะคิดและแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน กล้าแสดงออกและแสดงความคิดเห็น มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ มีความสุขในการเรียน ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความรับผิดชอบ และสนใจใฝ่รู้มากขึ้น มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น รู้จักฟังและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักวางแผนในการทำงานและสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนได้

จากการวิจัยเชิงสำรวจของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2544 : 5-6) เมื่อปี พ.ศ. 2547 ได้ทำการวิจัยแนวทางกระบวนการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสรุปผลได้ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอน
ในสถานศึกษา
2. กลุ่มประชากรเป็นครู-อาจารย์ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา และ
มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสังกัดสำนักงานบริหารงาน
คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน รวมทั้งสิ้น 35,853 แห่ง ในเขตพื้นที่การศึกษา 175 เขต
และกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกตัวอย่างจากครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มละ 1 คน
ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 16,198 แห่ง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เป็นแบบสอบถามความถี่เห็นเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติงาน
ของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ในด้านการนำกระบวนการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้จริงในห้องเรียน ซึ่งรายการที่กำหนดเป็นพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้น
นักเรียนเป็นสำคัญแบบปลายเปิด
4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยคิดคะแนนจากการนำคำตอบของครู-อาจารย์แต่ละ
กลุ่มสาระที่ตอบแบบสอบถาม มาคิดเป็นคะแนนโดยรวมของสถานศึกษา มีเกณฑ์การให้คะแนนแบ่ง
เป็น 5 ระดับ คือ

ระดับ 0	หมายถึง	ไม่เคยศึกษาหรือไม่เคยปฏิบัติซึ่งถ้าผู้ตอบแบบสอบถามตอบผิด
ไม่ตอบ หรือไม่เขียนข้อความใด ๆ ก็อยู่ในระดับนี้ด้วย
ระดับ 1	หมายถึง	อธิบายคำตอบตามหลักการที่แสดงว่ามีความรู้ตรงตามที่เรียนมา
ระดับ 2	หมายถึง	ระบุกิจกรรมที่มีชื่อเฉพาะที่แสดงว่ามีการปฏิบัติอยู่บ้างไม่ใช่
คำใหญ่ตามทฤษฎี (คำศัพท์ทางการศึกษา)
ระดับ 3	หมายถึง	ระบุกิจกรรมหลายอย่างแสดงว่ามีการปฏิบัติบ่อยครั้ง บอกรายละเอียดวิธีจัด
ระดับ 4	หมายถึง	แสดงถึงประโยชน์ของกิจกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติได้จริง ชื่นชม
ต่อการจัด

ผลการศึกษารูปแบ่งตามรายสถานศึกษา พบว่า ครู-อาจารย์ในสถานศึกษาที่ปฏิบัติการสอน มีการนำกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยรวมอยู่ในระดับ 1 มากที่สุด คือ อธิบายคำตอบตามหลักการที่แสดงว่ามีความรู้ตรงตามที่เรียนมา รองลงมาตามลำดับ คือ ระดับ 2 ระบุกิจกรรมที่มีชื่อเฉพาะที่แสดงว่ามีการปฏิบัติจริงอยู่บ้าง ลำดับที่ 3 คือ ระบุกิจกรรมหลายอย่างแสดงว่ามีการปฏิบัติบ่อยครั้ง บอกรายละเอียดวิธีจัด

ลำดับที่ 4 คือ แสดงถึงประโยชน์ของกิจกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติได้จริง ซึ่งชมต่อการจัด

จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงว่า ครู-อาจารย์ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีความรู้ความเข้าใจในแนวทางและทฤษฎีแล้ว แต่มีการปฏิบัติจริงน้อย ยิ่งการปฏิบัติจริงบ่อยครั้งและเห็นประโยชน์การปฏิบัติจริงยิ่งอยู่ในระดับน้อยมาก